

Kirjallisuutta

Uutta kirjallisuutta Ruotsin metsäsuomalaisista

YNGVE NILSSON: *Bygd och näringsliv i norra Värmland*. Akat. väitösk. Lund 1950. 233 s. Rkr. 10: —.

ERIK FALK: *Om Sjäfsfinnarnas bygd i 1700-talets början*. Jernkontorets bergshistoriska skriftserie nr. 13. Stockholm 1950. 87 s. Rkr. 5: —.

RICHARD GOTHE: *Orsafinnarna*. (Teoksessa »Orsa. En sockenbeskrivning utg. av Orsa Jordägande Sockenmän under redaktion av Joh. Boethius. Del. I.» Stockholm 1950., ss. 481—542.)

V. 1950 ilmestyi Ruotsin kulttuurimaantieteellisten teosten pitkään riviin uusi teos, joka on syytä huomata myös Suomessa. Tri Y. Nilssonin väitöskirja käsittelee Pohjois-Vermlannin asutus-, kansallisuus- ja talousmaantieteellisiä kysymyksiä modernien kulttuurimaantieteellisten tutkimusmenetelmien valossa. Käsitteilyn alaisina ovat mm. metsäsuomalaispitäjät Lekvattnet, Östmark, Nyskoga, Vitsand ja Södra Finnskoga. Teoksen mielenkiintoisin luku on neljäs: »Den finska kolonisationen och finnbygdens utveckling fram till 1730.» Ensimmäiset suomalaiset mainitaan niiltä seuduin historiallisissa lähteissä v. 1646, ja valtaosaa ensimmäisistä suomalaistaloista verotetaan vv. 1650—1660. Tekijä käsittelee edelleen suomalaisasutuksen kehityskulkua ja verotusta sekä metsäasetuksia, joista oli erittäin vakavat seuraukset suomalaisten kansanomaiselle taloudelle kaskeamiskiellon takia. Tekijä on myös suorittanut väestönlaskelmia suomalaisalueen kohdalta ja päätyy tulokseen, että v:n 1730 tienoilla on mainitulla alueella n. 1,000 uudisasukasta. Torppien keskimääräinen peltoala oli noin 1 hehtaari, ja pellostä saatiin tavallisesti vain kolme jyvää. 1700-luvun suuren asutuksenleviämisperiodin aikana väkiluku kasvaa nopeasti, ja vv. 1760—1840 on torppien lukumäärä kasvanut kokonaista 687 %! Noin vuodesta 1805 alkaen muuttuu leipäviljan puute koko alueella tavalliseksi, ja alue ei enää pysty ruokkimaan väkeänsä. Kaiken tämän johdosta suomalaisseutu tulee tyypilliseksi maastamuuttoalueeksi; vv. 1866—1913 sieltä muuttaa kaikkiaan lähes 10,000 henkeä Amerikkaan. Tri Nilssonin tutkimuksella on niinikään ensiarvoinen merkitys suomalaisalueen historiallisen kehityksen ja olosuhteiden ymmärtämiseksi. Tekijä on käyttänyt suuren määrän ennen tuntematonta lähdeaineistoa ja suorittanut perusteellisia arkistotutkimuksia.

Erik Falk, joka aikaisemmin (v. 1921) on kirjoittanut Vermlannin metsäsuomalaisten vaiheista, on edellä mainitussa teoksessa seurannut niiden suomalaisasukkaiden vaiheita, jotka 1600-luvun alussa asuttivat Västmanlandin—Vermlannin—Taalainmaan rajalla suurten kaivosalueiden välillä olevat metsäalat. Tarkemmin on seurattu Sjäfsnäsin pitäjän (Luoteis-Taalainmaalla) suomalaisten vaiheita, sen jälkeen kun ruukinpatruuna Sebastian Grave v. 1721 sai luvan perustaa sinne masuunin. 1700-luvun alussa siellä oli asumassa n. 250 suomalaista 16 eri

kylässä. Vuosien kuluessa Grave perusti pitäjään yhteensä viisi rautaruukkia ja vasarapajaa, ja hänen kuoltuaan v. 1748 oli koko alue saanut uuden ilmeen. Suomalaistorppien omistajat olivat muuttuneet kaskea ja peltoa viljelevästä väestöstä ruukkien päivätyöläisiksi ja sydenpolttajiksi, jotka kaikki olivat velkaorjuudessa. Viimeksimainittu seikka tulee erittäin kuvaavasti ilmi teoksen lopussa julkaistusta v. 1774 olemassa olleiden torppien luettelosta, jossa mainituista 58 torpasta ainoastaan yksi ei ollut velkaa ruukille. Mainittu luettelo antaa arvokasta lisävalaistusta metsäsuomalaisten rakennuskulttuurin tuntemiseen, koska siihen on merkitty torppien kaikki rakennukset ja niiden laatu. Voidaan panna merille, että pitäjässä juuri 1770-luvulla tapahtuu siirtyminen savupirteistä ruotsalaismallisiin takkatupiin.

Metsäsuomalaisten tutkijana jo hyvin tunnettu R. Gothe on julkaisut katsauksen Taalainmaan Orsan pitäjän suomalaisten vaiheisiin. Siellä alkavat ensimmäiset torpat ilmestyä lähteisiin 1618—28. Hyviä tietoja löytyy Orsan tuomiokirjasta vuodelta 1638, johon on luetteloitu kaikki pitäjän suomalaiset (ss. 493—495). Heidän kotipaikkakunnikseen mainitaan Rautalampi, Laukaa, Koli, Mikkeli, Oulu, Kemi, Ruovesi, Louhia ja Pyhäjoki. Historiallisten tietojen lisäksi Gothe antaa katsauksen Orsan suomalaisten taloudelliseen ja hengelliseen elämään sekä lopuksi esittää katsauksen suomen kielen käytön vaiheisiin ja julkaisee etu-, suku- ja paikannimien luettelon (ss. 534—541).¹

ILMAR TALVE